KEHITYSVAMMAISTEN PALVELUSÄÄTIÖ

Lausunto: HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen talousarvioesityksestä.

Suomessa on noin 40 000 kehitysvammaista henkilöä, joista noin 31 000 on yli 18 -vuotiaita.

Tuoreimman THL:n selvityksen (Kotihoito ja sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut 2017) mukaan kehitysvammaisten laitoshoidossa oli vuoden 2017 lopussa 739 asiakasta. Vuoden 2017 lopussa kehitysvammaisten autetun asumisen asiakkaita (ryhmämuotoista asumista, missä henkilökuntaa läsnä ympärivuorokautisesti) oli 8 484 henkilöä. Edelliseen vuoteen verrattuna hoitopäivät kehitysvammalaitoksissa laskivat -15,5 % ja avopalveluissa puolestaan lisääntyivät autetun asumisen lisäksi myös ohjatussa asumisessa (ryhmämuotoista asumista, missä henkilökuntaa aamuisin ja päiväsaikaan) sekä tuetussa asumisessa (asuminen omassa asunnossa, asiakkailla lähinnä ohjauksen tarve joitakin kertoja viikossa). Huomionarvoista on, että kehitysvammalaitoksissa asuu noin 100 alaikäistä kehitysvammaista henkilöä, usein vaativien terveydenhoidollisten tarpeiden, aggressiivisen käytöksen tai neuropsykiatristen häiriöiden aiheuttamien haasteiden vuoksi.

Kehitysvammaisten ympärivuorokautiset palvelut			2017	2016	%	Muutos
	Kehitysvammalaitokset					
	Asiakkaita 31.12.		739	920	100	-19,7
		Kunnan tai kuntayhtymän tuottamat	654	787	86	-16,9
		Yksityisen tuottamat palvelut	85	133	14	-36,1
	Hoitopäiviä vuoden aikana		316 577	374 730		-15,5
	Kehitysvammaisten autettu asuminen					
	Asiakkaita 31.12.		8 484	8 265	100	2,6
		Kunnan tai kuntayhtymän tuottamat	4 165	4 255	49	-2,1
		Yksityisen tuottamat palvelut	4 319	4 010	51	7,7
	Hoitopäiviä vuoden aikana		3 050 331	2 985 001		2,2
Kehitysvammaisten ohjattu asuminen						
	Asiakkaita 31.12.		1 986	1 954	100	1,6
		Kunnan tai kuntayhtymän tuottamat	1 488	1 483	75	0,3
		Yksityisen tuottamat palvelut	498	471	25	5,7
Kehitysvammaisten tuettu asuminen						
	Asiakkaita 31.12.		1 880	1 684	100	11,6
		Kunnan tai kuntayhtymän tuottamat	1 503	1 322	80	13,7
		Yksityisen tuottamat palvelut	377	362	20	4,1

Kotihoito ja sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut 2017, THL, 2018

Laitoshoidon purkamista tulee jatkaa edelleen Kehas-ohjelman linjauksen mukaisesti. Toteutuakseen tämä tavoite edellyttää edelleen uusien asuntojen rakentamista ja valtion ohjaamaa rahoitusta. Laitosasumisen purkamisen lisäksi asuntojen määrälliseen tarpeeseen vaikuttaa myös lapsuudenkodeista tapahtuva muutto ja itsenäistymisen mahdollistaminen, johon liittyy patoutunutta määrällistä tarvetta.

Huomionarvoista on, että THL:n selvityksen mukaan kehitysvammaisten ympärivuorokautisen asumisen asiakkaista yli puolella oli käyntejä erikoissairaanhoidossa vuoden 2017 aikana. Tämä kuvaa sitä, että näissä

palveluissa asuvien kehitysvammaisten ihmisten avun ja tuen tarpeet ovat hyvin suuret ja monitahoiset. Tämä edellyttää rakennetuilta asunnoilta ja asumista tukevilta tiloilta myös erityisratkaisuja.

Vuoden 2020 talousarvioesityksessä todetaan kehitysvammaisten ihmisten kohdalta, että *”Erityisryhmien avustukset kohdennetaan ensisijaisesti heikoimpien ryhmien asuinolojen parantamiseen. Kehitysvammaisten asumistilannetta parannetaan tavoitteena vähentää kehitysvammaisten laitospaikkojen määrää tarjoamalla tarpeita vastaavia monipuolisia asumisratkaisuja.”*

Kannatamme edellä mainittua kirjausta. On tärkeää, että vuoden 2020 talousarviossa erityisryhmien avustukset kohdennetaan ensisijaisesti heikoimpien ryhmien, kuten kehitysvammaisten, asuinolojen parantamiseen. Kehitysvammaisten henkilöiden asumisen järjestämiselle on edelleen suuri tarve, ja Aran myöntämät investointiavustukset sekä korkotukilaina antavat tähän toimivan mahdollisuuden.

ARA:n tuoreen tilaston mukaan vuonna 2019 erityisryhmien asuntojen rahoitus on kuitenkin vähentymässä merkittävästi.

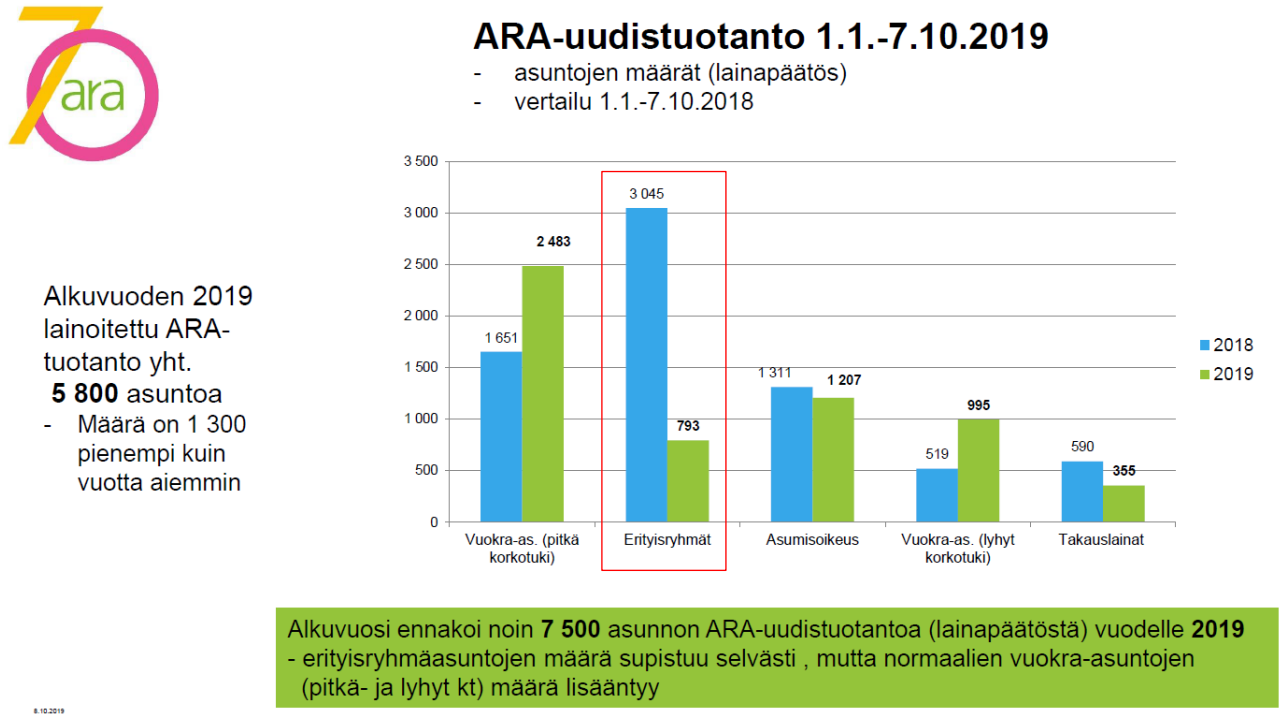

Lähde: Tilastoja ja selvityksiä ARA-tuotannosta, Asumisen rahoitus ja kehittämiskeskus 10 / 2019

Aran rahoituksen äkillisen vähenemistrendin taustalla kehitysvammaisten asuntohankkeiden osalta on näkemyksemme mukaan se, että laitoshajautuksen vielä ollessa käynnissä ARA:n taholta on ohjattu kuntia, kuntayhtymiä ja yleishyödyllisiä rakennuttajia rakentamaan pienempiä asuntoryhmiä tai toisaalta suurempia kokonaisuuksia, missä vain osa asunnoista on tarkoitettu erityisryhmille. Ohjauksen perusteluissa on asuntojen edellytetty olevan enemmän ”tavallisia asuntoja”, joiden yhteydessä ei ole asukkaiden tarvitsemia yhteisiä tiloja. On edellytetty myös, että asunnot hajautetaan tavalliseen asuntokantaan erilleen toisistaan. Ohjauksessa esille nostetut mallit ovat tärkeitä, mutta ne eivät saa olla ryhmämuotoisia asuntohankkeita poissulkevia, vaan vaihtoehtoja, joilla rakennetta niin asumisen mahdollisuuksien, kuin palveluidenkin osalta voidaan monipuolistaa.

KEHITYSVAMMAISTEN PALVELUSÄÄTIÖ

On todettu, että vanhusten sosiaalinen yksinäisyys aiheuttaa merkittävästi sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta ja tätä myötä lisäkustannuksia. Kehitysvammaisten ihmisten palvelujärjestelmä tuottaa helposti vastaavia tilanteita. Vaikka teknologialla voidaan edistää itsenäisen asumisen mahdollisuuksia ja teoreettisesti turvallisuutta, aiheuttaa tämä silti usein kehitysvammaisten ihmisten kokemaa subjektiivista yksinäisyyden ja turvattomuuden tunnetta. Teknologialla ei voida monissakaan tapauksissa korvata läsnä olevaa ihmistä. Palvelujärjestelmään tarvitaan monipuolista rakennetta, jotta erilaisiin odotuksiin voidaan vastata.

Erityisen ongelmallista on, jos ryhmämuotoisiin asumisratkaisuihin on mahdollisuus Aran ohjauksen kautta vain niillä henkilöillä, joilla on kaikkein merkittävimpiä fyysisen toiminnan rajoituksia tai aggressiivista käyttäytymistä. Tällöin merkittävä osa sellaisista ihmisistä, joille sosiaalisten kontaktien luominen lähiyhteisössä on vaikeaa, joutuu pulaan. Yksinäisyys on tutkitusti yksilötason ongelman lisäksi erityisesti yhteiskunnallinen ongelma, joka merkittävältä osin selittää hyvinvointi- ja terveyseroja. Tämä pitäisi yleishyödyllisessä rakennuttamisessa ja sen monimuotoisuudessa ottaa ohjaavaksi tekijäksi.

Haluamme vielä tuoda asunto- ja ympäristöjaoksen tietoon, että paljon apua ja tukea tarvitsevien kehitysvammaisten henkilöiden asuntojen rakentamiseen vaikuttaa kaikkein eniten niihin tarvittavien palveluiden rahoitus. Tämä olisi tärkeätä huomioida myös kestävällä tavalla ARA:n ohjauksessa.

Lisäksi Suomen tulisi valita kestävä tapa palveluiden järjestämiseen. Hankintalain mukainen kilpailuttamismenettely on aiheuttanut paljon kielteisiä vaikutuksia kehitysvammaisten ja autismikirjon henkilöiden sekä heidän läheisten hyvinvointiin ja terveyteen. Meillä on olemassa selkeä oikeudellinen ristiriita YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja kansallisen hankintalain välillä. Se on johtanut monituottajamallin sijasta erittäin keskittyneeseen isojen, kansainvälisten yritysten hallitsemaan palvelujärjestelmään. Tämä aiheuttaa paljon lisäkustannuksia erikoissairaanhoidossa, joita ei tunnisteta eikä osata laskea vammaispalvelujen lisäkustannuksiksi huonosta järjestämistavasta johtuvaksi. Erityisen suurta huolta pitäisi kantaa siitä, että kilpailuttamalla tehdään hoiva-alasta halpuutusalaa, josta on lähtenyt kymmeniä tuhansia, ammattiin kouluttautuneita henkilöitä muille aloille. Poliittisten päätöksentekijöiden tulisi osoittaa tarvittavilla lakimuutoksilla oikeanlainen arvostus työlle, jota hoivapalveluissa tehdään. Juhlapuheiden ja todellisten tekojen välillä on iso ristiriita.

Annamme mielellämme lisätietoa.

Tampereella, YK:n päivänä, 24.10.2019

Markku Virkamäki
Toimitusjohtaja
Puh. 0207 713 501
markku.virkamaki@kvps.fi

Aarne Rajalahti
Kiinteistötoimen johtaja
Puh. 0207 713 516
aarne.rajalahti@kvps.fi

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö on Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n perustama omaisjärjestötaustainen, valtakunnallinen yleishyödyllinen toimija, asuntojen rakennuttaja ja hankkija sekä palveluiden ja palvelujärjestelmän kehittäjä. Kehitysvammaisten Palvelusäätiö toimii noin 1100 kehitysvammaisen ihmisen vuokranantajana eri puolilla Suomea.

www.kvps.fi